

Γεωγραφίες

Αρ. 26 (2015)

Γεωγραφίες, Τεύχος 26, 2015

**ΞΕΡΟΥΞΗ ΧΡΥΣΟΥ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΙ
ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ**

Γιώργος Βελεγράκης

ΕΞΟΡΥΞΗ ΧΡΥΣΟΥ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Γιώργος Βελεγράκης*

Περίληψη

Στη ΒΑ Χαλκιδική, με επίκεντρο το δήμο Αριστοτέλη, λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια μια σημαντική χωροκοινωνική σύγκρουση. Το μεγαλύτερο των κατοίκων του δήμου με άξονα την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος, της ποιότητας ζωής και της γης τους (δημόσιας και ιδιωτικής) κινητοποιείται ενάντια στα έργα συγκροτώντας ένα τοπικό κοινωνικό κίνημα ενώ ένα άλλο μέρος να υποστηρίζει τα έργα με κύριο επιχειρήμα και αίτημα την υπεράσπιση των υπαρχόντων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (βλ. μεταλλωρύχοι). Στο συγκεκριμένο άρθρο ανιχνεύεται η αποτύπωση αυτής της σύγκρουσης στα αποτελέσματα τοπικών και εθνικών εκλογών την περίοδο 2009-2015 με άξονα την τοποθέτηση των κομμάτων και των δημοτικών παρατάξεων «Υπέρ ή κατά των συγκεκριμένων έργων» και την αντίστοιχη ψήφιση τους από τους πολίτες του δήμου Αριστοτέλη.

Cold mining in Chalkidiki and Local Struggles: analysis of voting practices in Municipal and National Elections

Giorgos Velegrakis

Abstract

This paper examines the socio-environmental struggle that is currently taking place in the area of Halkidiki, Northern Greece, where the major part of the local communities are mobilizing against a gold extraction project while others are in favour of the project. The analysis seeks to uncover how this struggle influences the political standpoint of the local population in the municipality of Aristotle regarding their voting for parties for or against the implemented gold-extraction project.

Εισαγωγή

Στη ΒΑ Χαλκιδική, με επίκεντρο την περιοχή των Σκουριών, λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια μια σημαντική χωροκοινωνική σύγκρουση. Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων της περιοχής αντιδρά στα σχέδια των ιδιωτών επενδυτών (εταιρεία «Hellas Gold - Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.», θυγατρική της канаδικής εξορυκτικής εταιρείας “El Dorado Gold Inc.”) για μεγάλα έργα εξορύξεων χρυσού στην περιοχή. Οι κάτοικοι της περιοχής που εναντιώνονται στα έργα έχουν συσπειρωθεί γύρω από διάφορες πρωτοβουλίες και κινήσεις κατοίκων ενώ αντίστοιχες πρωτοβουλίες «αλληλεγγύης και συμπαράστασης» έχουν δημιουργηθεί σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Το κύριο κίνητρο που θέτουν για την αντίδραση τους είναι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας

* Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Η έρευνα για το παρόν κείμενο υποστηρίχτηκε από το έργο “ENTITLE” (Δράση Δίκτυα Αρχικής Κατάρτισης/Marie Curie/7ο ΠΠ/αρ. Σύμβασης: 289374).

ζωής τους από τα προτεινόμενα έργα ενώ θεωρούν ότι δεν συνάδει με την τοπική ανάπτυξη της περιοχής.

Η Χαλκιδική, έχει μια μακρά ιστορία και παράδοση στις εξορυκτικές δραστηριότητες. Ειδικά τα τελευταία 30 περίπου χρόνια τα μεταλλεία Κασσάνδρας που περιλαμβάνουν τα γνωστότερα κοιτάσματα στην ευρύτερη περιοχή έχουν βρεθεί στο επίκεντρο ενδιαφέροντος εθνικών και υπερεθνικών επενδυτών μεταβιβαζόμενα πολλές φορές από εταιρεία σε εταιρεία - Ανώνυμος Ελληνική Εταιρεία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων (ΑΕΕΧΠ&Λ), TVX HELLAS A.E., KINROSS Gold Corp, European Goldfields, El Dorado Gold Inc.- παρά τις, πολλές φορές ισχυρές, αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών. Η σημερινή επένδυση αλλάζει, όμως κατά πολύ την χρονική και χωρική κλίμακα των δραστηριοτήτων. Η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ. έχει αγοράσει μια περιοχή 317 χιλ. στρεμμάτων για τις συνολικές δραστηριότητες που εκτός από την επιφανειακή και υπόγεια εξόρυξη περιλαμβάνει μεταλλουργία χρυσού-χαλκού, εργοστάσιο παραγωγής θειϊκού οξέος, τέλματα αποβλήτων και βιομηχανικό λιμάνι (βλ. Χάρτη 1). Μέχρι σήμερα έχουν εκμεταλλευθεί 33 εκ. τόνοι μεταλλευμάτων ενώ σύμφωνα με τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) τα επόμενα 25 χρόνια αναμένεται να εξορυχθούν 380 εκ. τόνοι (Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ., Enveco Α.Ε., 2010 και Συντονιστικό φορέων & συλλόγων Σταγείρων-Ακάνθου ενάντια στην εξόρυξη χρυσού, 2013), (βλ. και Σχήμα 1). Ταυτόχρονα από πλευράς τεχνολογίας

επιλέγεται η επιφανειακή εξόρυξη (open pit) με τη δημιουργία κρατήρα, μέθοδος που δεν είχε χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν και για την οποία οι κάτοικοι θεωρούν ότι επιβαρύνει επιπλέον την περιοχή.

Η εξόρυξη χρυσού στην περιοχή της Χαλκιδικής αποτελεί σήμερα ένα ιδιαίτερα κομβικό ζήτημα σε επίπεδο επιστημονικής μελέτης και ανάλυσης, σε επίπεδο κοινωνικής πρακτικής καθώς το μεγαλύτερο μέρος της τοπικής κοινωνίας διαφωνεί με τις επενδύσεις/δραστηριότητες κα αντιδράει και σε επίπεδο δημόσιου λόγου και πολιτικής πρακτικής για την εθνική ή/και τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη. Αναδεικνύονται μια σειρά από «κλασσικά» ερωτήματα για την τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη με σημαντικότερα αλλά όχι μόνο τα παρακάτω: α) Με ποιά στρατηγική και μεθοδολογία εξειδικεύεται το παραγωγικό πρότυπο σε μια περιοχή; β) Ποιές οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες τέτοιου είδους επενδύσεων σε κάθε επίπεδο και κλίμακα; γ) Ποιός αποφασίζει και με ποιές διαδικασίες; δ) Πώς η τοπική κοινωνία (συν) διαμορφώνει το περιεχόμενο της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης για την περιοχή της; Η μεθοδολογία και τα αναλυτικά εργαλεία των επιστημονικών πεδίων της Πολιτικής Οικολογίας, της Γεωγραφίας (Ανθρωπογεωγραφίας και Οικονομική Γεωγραφίας) και της Περιφερειακής Ανάπτυξης αποτελούν τα πιο χρήσιμα μέσα για την απάντηση των ερωτημάτων αυτών.

Χάρτης 1: Ο χάρτης με την περιοχή για τα έργα εξορύξεων στη Χαλκιδική όπως εμφανίζεται στην επίσημη παρουσίαση της El Dorado Gold Inc. προς επενδυτές (Πηγή: www.eldoradogold.com, 2015)

Gold Resources and Reserves

At December 31, 2014

	Total Proven and Probable			Total Measured and Indicated			Inferred Resources		
	Tonnes (x1000)	Grade (Au g/t)	Ounces (x1000)	Tonnes (x1000)	Grade (Au g/t)	Ounces (x1000)	Tonnes (x1000)	Grade (Au g/t)	Ounces (x1000)
Certej	46,984	1.63	2,458	111,115	1.35	4,816	29,002	1.08	1,010
Eastern Dragon	3,005	7.70	744	3,500	7.50	852	2,200	2.67	190
Efencukuru	4,366	7.23	1,015	5,355	8.32	1,434	5,404	4.99	867
Jinfeng	16,528	3.81	2,022	21,468	3.89	2,684	8,080	3.78	982
Kisladag	362,247	0.69	8,089	527,574	0.62	10,434	380,719	0.40	4,921
Olympias	17,317	7.56	4,208	16,338	8.55	4,491	3,955	8.34	1,060
Perama	9,697	3.13	975	12,439	3.46	1,382	8,766	1.96	554
Piavitsa	-	-	-	-	-	-	10,542	5.70	1,932
Sapes	-	-	-	2,423	6.08	474	1,011	10.65	347
Skouries	150,073	0.76	3,680	283,628	0.60	5,405	168,063	0.31	1,673
Tanjianshan	3,313	2.70	288	5,313	2.89	494	5,890	3.15	597
Tocantinzinho	42,312	1.40	1,902	48,732	1.35	2,115	2,395	0.90	69
White Mountain	5,685	3.13	517	7,426	3.41	817	2,558	7.50	617
TOTAL GOLD	661,527	1.22	25,952	1,045,311	1.05	35,398	628,585	0.73	14,819

Notes on Mineral Resources and Reserves:

1. Mineral reserves and mineral resources are as of December 31, 2014.
2. Mineral reserves are included in the mineral resources.
3. The mineral reserves and mineral resources are disclosed on a total project basis.
4. The Olympias mineral reserves and mineral resources include 1.230 million tonnes of economically recoverable old tailings that grade 3.4 g/t Au. These are added into the gold and silver Proven reserve and Measured resource categories, respectively.

Σχήμα 1: Εκτιμήσεις σχετικά με τους πόρους και τα διαθέσιμα χρυσού στα μεταλλεία της El Dorado Gold Inc. ανά τον κόσμο όπως προκύπτουν από την επίσημη παρουσίαση της εταιρείας προς τους επενδυτές (Πηγή: www.eldoradogold.com, 2015)

Οι ριζοσπαστικές εκδοχές αυτών των πεδίων, δηλαδή η Ριζοσπαστική Γεωγραφία, οι κριτικές προσεγγίσεις της Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, και η μαρξιστική Πολιτική Οικολογία παρέχουν το καλύτερο δυνατό λεξιλόγιο για την κατανόηση τέτοιων σύνθετων κοινωνικοοικολογικών διαδικασιών. Έννοιες όπως οι κοινωνικές σχέσεις εξουσίας, ο εγκλεισμός των κοινών, η δημοκρατία, η άνιση ανάπτυξη, η γεωγραφική μεταφορά υπεραξίας και η υφαρπαγή της γης αποτελούν το πρίσμα εισόδου στη μελέτη του ζητήματος. Μελετώντας το θέμα από μια ριζοσπαστική γεωγραφική σκοπιά έχει σημασία να αναγνωριστούν οι πολλαπλές κλίμακες που είναι αλληλοσυμπληρούμενες, κοινωνικά κατασκευασμένες και όχι απλώς φυσικά προσδιορισμένες: α) Στο παγκόσμιο πεδίο υπάρχει μια τάση, εν μέσω κρίσης, για αύξηση της τιμής του χρυσού και άλλων μεταλλευμάτων που καθιστά τις εξορύξεις θελκτικές για νέους επενδυτές και κατά συνέπεια οδηγεί σε ένταση των δραστηριοτήτων. β) Στην εθνική κλίμακα, πέρα από τις εξορύξεις χρυσού στη Χαλκιδική προμοδοτείται μια ατζέντα άμεσης εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών (εγκαταστάσεις βιομη

χανικών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας -ΑΠΕ-, έρευνα για εξορύξεις υδρογονανθράκων) για προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων και ταυτόχρονη ιδιωτικοποίηση της δημόσιας γης και των αντίστοιχων υποδομών. γ) Στο τοπικό επίπεδο, την περιοχή της Χαλκιδικής, ένα σημαντικό μέρος της τοπικής κοινωνίας αντιδρά στα έργα θεωρώντας ότι αυτά γίνονται στον τόπο τους αλλά όχι για τον τόπο τους ενώ βιώνει τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές τους συνέπειες.

Έχει σημασία λοιπόν, να αναδειχθεί η χωροκοινωνική σύγκρουση στην περιοχή της ΒΑ Χαλκιδικής ως προς τα εμπλεκόμενα μέρη. Αυτό που παρατηρείται είναι ένα μέρος των κατοίκων με άξονα την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος, της ποιότητας ζωής και της γης τους (δημόσιας και ιδιωτικής) να κινητοποιείται ενάντια στα έργα συγκροτώντας ένα τοπικό κοινωνικό κίνημα ενώ ένα άλλο μέρος να υποστηρίζει τα έργα με κύριο επιχειρήμα και αίτημα την υπεράσπιση των υπαρχόντων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (βλ. μεταλλωρύχοι). Στο συγκεκριμένο άρθρο παρουσιάζεται μια όψη αυτής της σύγκρουσης όπως

αποτυπώνεται στα αποτελέσματα τοπικών και εθνικών εκλογών την περίοδο 2009-2015.

Δομή άρθρου και μεθοδολογία

Το άρθρο διαρθρώνεται ως εξής: Μετα την εισαγωγή και τη μεθοδολογία (ενότητες 1 και 2), ακολουθεί (ενότητα 3) περιληπτικά μια παρουσίαση και ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών που καθορίζουν την πολιτική οικονομία και γεωγραφία των εξορύξεων χρυσού τα τελευταία χρόνια τόσο στην περίοδο της παγκόσμιας κρίσης όσο και λίγο πριν από αυτήν. Στην ενότητα 4 σημειώνεται σύντομα το καθεστώς κρίσης χρέους στην Ελλάδα, οι πολιτικές λιτότητας που το συνοδεύουν και οι πιέσεις που ασκούνται στο περιβάλλον και τη γη σε αυτό το πλαίσιο. Η ενότητα 5 ασχολείται με μια σύντομη ιστορία των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στη ΒΑ Χαλκιδική καθώς και των τοπικών κινημάτων και αντιδράσεων σε αυτές. Στην Ενότητα 6 γίνεται μια ανάλυση κάποιων δημογραφικών στοιχείων του δήμου Αριστοτέλη κυρίως ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες των κατοίκων του στις διάφορες δημοτικές του ενότητες και τη σχέση τους με τις μεταλλευτικές δραστηριότητες της περιοχής. Η ίδια ενότητα αποτελεί το κύριο μέρος της έρευνας για τα αποτελέσματα των εκλογικών αποτελεσμάτων των δημοτικών και βουλευτικών εκλογών κατά την περίοδο 2009-2015 ως προς το ερώτημα “Υπέρ ή κατά των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων”. Τέλος, στην ενότητα 7 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα του άρθρου.

Το υλικό που χρησιμοποιείται για ανάλυση στην ενότητα 7 είναι τα αποτελέσματα τοπικών και εθνικών εκλογών στο δήμο Αριστοτέλη κατά την περίοδο 2009-2012. Πηγή των στοιχείων είναι τα επίσημα στοιχεία του υπουργείου Εσωτερικών (<http://ekloges.ypes.gr/>) και αφορούν τις δημοτικές εκλογές 2010 και 2014 (Α' και Β' γύρος) και τις βουλευτικές εκλογές του 2009, Μαΐου 2012, Ιουνίου 2012, Ιανουαρίου 2015 και Σεπτεμβρίου 2015. Η μελέτη των εκλογικών αποτελεσμάτων γίνεται τόσο για το σύνολο του δήμου όσο και για κάθε μία από τις τρεις δημοτικές ενότητες.

Η μελέτη των εκλογικών αποτελεσμάτων γίνεται στη βάση του ερωτήματος “Υπέρ ή κατά των συγκεκριμένων έργων”¹. Επομένως οι δημοτικές παρατάξεις που λαμβάνουν μέρος στις δημοτικές εκλογές

και τα κόμματα στις εθνικές εντάσσονται σε μία από τις δύο κατηγορίες ανάλογα με τη δημόσιο λόγο, το προεκλογικό υλικό και την πολιτική τους στάση απέναντι στο ζήτημα. Όσον αφορά τις δημοτικές εκλογές η κατηγοριοποίηση γίνεται με βάση το δημοσιευμένο υλικό των παρατάξεων (Πίνακας 1) ενώ για τις βουλευτικές εκλογές με βάση ένα συνδυασμό δημοσιευμένου υλικού, προεκλογικών ομιλιών και δημόσιων παρεμβάσεων στην περιοχή (Πίνακας 2).

Η μελέτη των επίσημων εκλογικών αποτελεσμάτων ενισχύεται από επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε όλους τους οικισμούς του δήμου Αριστοτέλη κατά την περίοδο Οκτώβρης 2014 – Μάρτης 2015. Η επιτόπια έρευνα περιλάμβανε συμμετοχική παρατήρηση (άτυπες συζητήσεις με κατοίκους, συμμετοχή σε πορείες προς τις εγκαταστάσεις της εταιρείας στην περιοχή των Σκουριών, παρουσία σε δημόσιες εκδηλώσεις διάφορων πρωτοβουλιών ενάντια στα έργα όπως το SOSHalkidiki (<http://soshalkidiki.gr/?lang=el>) και το Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων (<http://antigoldgr.org/>). Επίσης περιλάμβανε 28 συνεντεύξεις σε βάθος (ημιδομημένες) με ακτιβιστές της περιοχής (20), εργαζόμενους στα μεταλλεία (5), εκλεγμένους δημοτικούς σύμβουλους στο δήμο Αριστοτέλη (2) και 1 βουλευτρία που εκλέγεται στην περιοχή.

Η επιλογή της μελέτης της τοποθέτησης των πολιτών του δήμου Αριστοτέλη κατά τις εκλογικές διαδικασίες γίνεται για τους εξής λόγους: Στο τοπικό επίπεδο και όπως παρατηρείται από την επιτόπια έρευνα και τη συμμετοχική παρατήρηση, το ζήτημα της ανάπτυξης έργων εξόρυξης στη ΒΑ Χαλκιδική καθορίζει το δημόσιο λόγο στην περιοχή καθώς και την τοποθέτηση της τοπικής δημοτικής αρχής και όλων των παρατάξεων που συμμετέχουν στο δήμο Αριστοτέλη. Το ερώτημα «Υπέρ ή κατά των έργων» είναι βασικός παράγοντας για την ψήφο της τοπικής κοινωνίας στις δημοτικές εκλογές. Παράλληλα όλες οι δημοτικές παρατάξεις αφιερώνουν το μεγαλύτερο μέρος των προεκλογικών τους υλικών και των δημόσιων παρεμβάσεων σε αναφορά με τα μεταλλευτικά έργα, τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης κλπ.

Επιπλέον, ένας πολύ σημαντικός παράγοντας είναι η απευθείας συμμετοχή του κοινωνικού κινήματος ενάντια στα μεταλλευτικά έργα, στην τοπική αυτοδιοίκηση κατά τις δημοτικές εκλογές του 2014. Οι συμμε-

	Συνδυασμοί υπέρ των μεταλλείων	Συνδυασμοί κατά των μεταλλείων
Δημοτικές εκλογές 2010 (Α)	ΟΡΑΜΑ ΠΟΛΙΤΩΝ/Πάχτας Χρήστος	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΡΑ/Βλαχόπουλος Μιχαήλ
	ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΑΣ/Λαζάρου Λάζαρος	ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ/Ευθυμίου Κωνσταντίνος ΛΑΪΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ/Καραμισαλής Γεώργιος
Δημοτικές εκλογές 2010 (Β)	ΟΡΑΜΑ ΠΟΛΙΤΩΝ/Πάχτας Χρήστος	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΡΑ/Βλαχόπουλος Μιχαήλ
Δημοτικές εκλογές 2014	ΟΡΑΜΑ ΠΟΛΙΤΩΝ/Πάχτας Χρήστος	ΚΙΝΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ/Μίχος Ιωάννης ΛΑΪΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ/Τρικαλιώτης Ιωάννης

Πίνακας 1: Τοποθέτηση δημοτικών παρατάξεων δήμου Αριστοτέλη ως προς τα προτεινόμενα έργα (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

	Κόμματα* υπέρ των μεταλλείων	Κόμματα* κατά των μεταλλείων
Βουλευτικές εκλογές 2009	ΠΑ.ΣΟ.Κ.	ΣΥ.ΡΙΖ.Α.
	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	Κ.Κ.Ε.
	ΛΑ.Ο.Σ.	
Βουλευτικές εκλογές 2012 (Μάιος)	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	ΣΥΡΙΖΑ Ενωτικό Κοινωνικό Μέτωπο
	ΠΑ.ΣΟ.Κ.	Ανεξάρτητοι Έλληνες
	Λαϊκός Σύνδεσμος ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ Κ.Κ.Ε.
Βουλευτικές εκλογές 2012 (Ιούνιος)	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	ΣΥΡΙΖΑ Ενωτικό Κοινωνικό Μέτωπο
	ΠΑ.ΣΟ.Κ.	Ανεξάρτητοι Έλληνες - Πάνος Καμμένος
	Λαϊκός Σύνδεσμος ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ Κ.Κ.Ε.
Βουλευτικές εκλογές 2015 (Ιανουάριος)	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	ΣΥ.ΡΙΖ.Α.
	Λαϊκός Σύνδεσμος ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	Κ.Κ.Ε.
	ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΠΑ.ΣΟ.Κ.	Ανεξάρτητοι Έλληνες - Εθνική Πατριωτική Συμμαχία
Βουλευτικές εκλογές 2015 (Σεπτέμβριος)	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	ΣΥ.ΡΙΖ.Α.
	Λαϊκός Σύνδεσμος ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	Κ.Κ.Ε.
	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ (ΠΑ.ΣΟ.Κ. - ΔΗΜ.ΑΡ.)	Ανεξάρτητοι Έλληνες - Εθνική Πατριωτική Συμμαχία
	ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ Ένωση Κεντρώων	

*Ο πίνακας αφορά μόνο κόμματα που εκπροσωπήθηκαν στο κοινοβούλιο σε κάθε εκλογική αναμέτρηση

Πίνακας 2: Τοποθέτηση κομμάτων ως προς τα προτεινόμενα έργα (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

τέχοντες-ουσες στο κοινωνικό κίνημα εκτός από κινηματικές διαδικασίες, διαδηλώσεις και προσφυγή στα δικαστήρια ενάντια στα έργα εξόρυξης, αποφασίζουν να τοποθετηθούν και στις τοπικές εκλογές συγκροτώντας δημοτική παράταξη (Κίνημα Ανάπτυξης) και τελικά καταφέρνουν να κερδίσουν τις εκλογές ενάντια στην προηγούμενη δημοτική αρχή (Όραμα Πολιτών) που είναι τοποθετημένη υπέρ των μεταλλευτικών έργων. Συνεπώς οι τοπικές εκλογές είναι ένα επιπλέον πεδίο έκφρασης της τοπικής χωροκοινωνικής σύγκρουσης.

Στο επίπεδο των εθνικών εκλογών και πάλι όπως προκύπτει από την επιτόπια έρευνα και τη συμμετοχική παρατήρηση, το δίπολο «κόμματα υπέρ ή κατά των έργων εξόρυξης» είναι σημαντικό και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ψήφο των πολιτών του δήμου Αριστοτέλη. Δεν είναι τυχαίο, εξάλλου, ότι το κόμμα ΣΥΡΙΖΑ από το 2012 και μετά εκλέγει βουλευτριά στην περιοχή που προέρχεται επίσης από το τοπικό κοινωνικό κίνημα.

Η περίοδος για την μελέτη των εκλογικών αποτελεσμάτων επιλέγεται να είναι μεταξύ 2009 και σήμερα καθώς είναι και η περίοδος κατά την οποία εμφανίζεται και δραστηριοποιείται το κοινωνικό κίνημα ενάντια στα έργα εξόρυξης. Η σύμβαση παραχώρησης των μεταλλείων Κασσάνδρας από το ελληνικό κράτος προς την εταιρεία European Goldfields και στη συνέχεια προς την Ελληνικός Χρυσός ξεκινάει από το 2004 (ν. 3220/2004), όμως η Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) πραγματοποιείται το 2011 (ΚΥΑ 201745/2011) που σημαίνει ότι από τότε εγκρίνεται η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της εταιρείας και ξεκινούν τα έργα. Περίπου την ίδια περίοδο είναι η χρονική αφετηρία του κοινωνικού κινήματος στην περιοχή. Επομένως η μελέτη της περιόδου 2009 (όταν και πραγματοποιούνται βουλευτικές εκλογές) μέχρι σήμερα είναι ενδεικτική για τη στάση του εκλογικού σώματος στο δήμο Αριστοτέλη.

Μια ματιά στη γεωγραφία και την πολιτική οικονομία των εξορύξεων χρυσού παγκόσμια

Η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων έπαιξε και συνεχίζει να παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του καπιταλισμού. Είναι γνωστή και αρκετά μελετημένη τόσο από γεωγράφους όσο και από ιστορικούς η διαδικασία πρωταρχικής συσσώρευσης αλλά και η

σημασία της γαιοπροσόδου (κεντρική έννοια στην μαρξιστική θεωρία) κατά τις φάσεις των βιομηχανικών επαναστάσεων με κυρίαρχο παράδειγμα αυτό της Αγγλίας. Είναι επίσης γνωστή η αναβίωση του ενδιαφέροντος για τη γαιοπρόσοδο κατά τη δεκαετία του 1960-70 με σημαντικές επεξεργασίες που έχουν να κάνουν με τη διαμόρφωση συνθηκών υπανάπτυξης και εξάρτησης καθώς και την ανάλυση της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου του τότε λεγόμενου Τρίτου Κόσμου (για μια ιστορική προσέγγιση των εννοιών αυτών στη γεωγραφία βλ. Βαΐου & Χατζημιχάλης, 2012). Όπως υποστηρίζει ο Walker (2001), η εκμετάλλευση της γης και των πλουτοπαραγωγικών πηγών παραμένουν κρίσιμα πεδία συσσώρευσης κεφαλαίου ακόμα και εντός του νεοφιλελευθερισμού παρά τις αφηγήσεις για το αντίθετο με κυρίαρχο επιχείρημα την ενίσχυση του τομέα των υπηρεσιών. Σε έρευνα τους οι Ozkaynak et al. (2012) σημειώνουν ότι μεταξύ του 1970 και του 2004 η παγκόσμια εξόρυξη βασικών μετάλλων αυξήθηκε κατά 75%, των ορυκτών για τη βιομηχανία κατά 53% και των μετάλλων για τις κατασκευές κατά 106%. Είναι εμφανές ότι το όριο των εξορυκτικών δραστηριοτήτων (the mining extraction frontier) συνεχίζει να διευρύνεται. Η συνολική παραγωγή και κατανάλωση σχεδόν όλων των μεταλλευμάτων και ορυκτών αυξάνεται λόγω της αυξημένης ζήτησης στις ισχυρότερες οικονομίες (G20): Αυστραλία (22%), ΗΠΑ (17%), Καναδάς (14%), Κίνα (11%) και Ρωσία (5%) ενώ κυριαρχούν και στην πλευρά της προσφοράς: Καναδάς (22%), ΗΠΑ (15%), Αυστραλία (11%), Κίνα (6%) και Ρωσία (3%) (Δεδομένα για το 2011, Goldsmith et al., 2012).

Όσον αφορά το χρυσό, το πιο σημαντικό στοιχείο σήμερα που καθορίζει την πολιτική οικονομία και τη γεωγραφία των εξορύξεων του είναι η τεράστια αύξηση στην τιμή του, τουλάχιστον μέχρι το 2012 (βλ. σχήμα 2). Σε έρευνά τους, οι Hilpert και Mildner (2013), αναφέρουν ότι η περίοδος 2003-2012 είναι η μεγαλύτερη περίοδος μεταπολεμικά με συνεχή αύξηση της τιμής του χρυσού. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι ισχυρές εξορυκτικές βιομηχανίες έχουν προχωρήσει σε μεγάλες εξαγορές, έχουν επεκτείνει τις δραστηριότητές τους και έχουν αυξήσει σημαντικά τα κέρδη τους. Την ίδια στιγμή, μπορούν και ξαναβάζουν στο παιχνίδι παλαιότερα, αδρανή ορυχεία, τα οποία δεν θα ήταν οικονομικά βιώσιμα να λειτουργήσουν με χαμηλότερες τιμές του χρυσού.

Το δεύτερο στοιχείο είναι η συνεχής προσέλκυση θεσμικών επενδυτών, όπως είναι τα συνταξιοδοτικά ταμεία και τα hedge funds. Αν και η χρηματιστικοποίηση των παραδοσιακών παραγωγικών βιομηχανιών είναι μια παλιά ιστορία, το παιχνίδι τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει δραματικά. Οι θεσμικοί επενδυτές κατέχουν σήμερα πολύ μεγάλο κεφάλαιο μετοχών στα μητρώα των εταιρειών εξόρυξης χρυσού, ενώ οι μεγάλες συγκεντρώσεις της επένδυσης σε μια εταιρεία τους δίνει μεγαλύτερη διαπραγματευτική ισχύ (και μάλιστα ψήφων), ώστε να πιέσουν σε εταιρικά θέματα για διασφάλιση της κερδοφορίας των μετοχών τους. Αυτό σημαίνει αλλαγή στην πολιτική των εταιρειών: οι αποδόσεις στους μετόχους καθορίζουν την παραγωγή και όχι το αντίθετο. Κατά συνέπεια ενισχύονται επιθετικές επενδύσεις σε υπάρχοντα ορυχεία (τα λεγόμενα brown fields) και έρευνες σε νέα ορυχεία (green fields) εφόσον εξασφαλίζουν άμεσες αποδόσεις (Reyes, 2013).

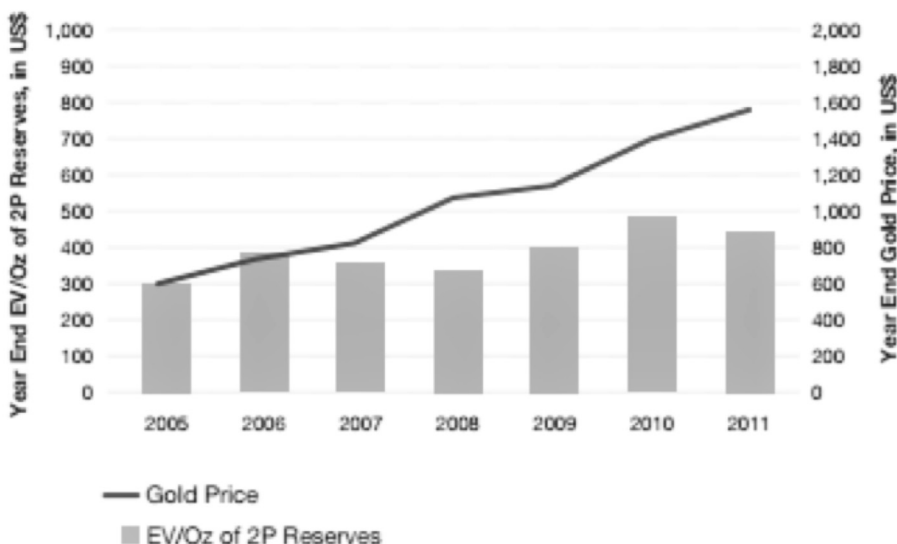
Εκμεταλλεζόμενοι το ενδιαφέρον των επενδυτών, πολλοί από τους οποίους κινούνται αποκλειστικά κερδοσκοπικά, οι εταιρείες χρυσού εκδίδουν νέες προσφορές μετοχών στα χρηματιστήρια (κυρίως σε αυτό του Τορόντο που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος χρηματιστηριακού κεφαλαίου για το χρυσό) για άντληση κεφαλαίων. Την περίοδο 2003-2012 οι τέσσερις μεγαλύτερες εταιρείες εξόρυξης χρυσού (Barrick,

Newmont, Newcrest και Goldcorp) είχαν 47,5 δις αμερικάνικα δολάρια λειτουργικές ροές και ξόδεψαν 68,5 δις δολάρια για μεγάλες κεφαλαιακές δαπάνες και εξαγορές. Η διαφορά καλύφθηκε από την έκδοση μετοχών οι οποίες την ίδια περίοδο αυξήθηκαν κατά 117% Oliver (2012). Σε αυτή τη διαδικασία της επέκτασης και εδραίωσης, οι θεσμικοί επενδυτές μπορούν να οδηγούν τη συνεχή αύξηση των τιμών του χρυσού.

Όπως σημειώνει και ο Bridge (2004) υπάρχει μια συνεχή μετατόπιση επενδύσεων από τον παγκόσμιο Βορρά προς τον παγκόσμιο Νότο. Οι εξορυκτικές βιομηχανίες συνεχίζουν να αναζητούν νέα πεδία στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου τα αποθέματα είναι σχετικά ανεκμετάλλευτα, οι εργασιακή και περιβαλλοντική νομοθεσία ελλιπής και οι κυβερνητικές πολιτικές αδύναμες (Smith et al, 2012). Έχει ερευνηθεί αρκετά το θέμα κατά τη δεκαετία του 1990 σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες κυρίως της Λατινικής Αμερικής όπου η εφαρμογή νεοφιλελεύθερων πολιτικών ανάπτυξης συνοδεύτηκε από επιθετικές επενδύσεις από μεγάλες εταιρείες εξόρυξεων (βλ. ενδεικτικά Bebbington et al., 2008). Η τάση αυτή επανέρχεται μετά τη σχετική στασιμότητα μετά τα πρώτα χρόνια της κρίσης.

Επιπλέον, διάφορες μελέτες επερωτούν τη σχέση εξάπλωσης των εξορύξεων και της ανάπτυξης καθώς πέρα από την άνιση ανάπτυξη, την υφαρπαγή της γης

Enterprise Value/Ounce of Proven and Probable Reserves versus price of gold

Σχήμα 2: Τιμή του χρυσού και αξία των επιχειρήσεων χρυσού ανά ουγγιά για την περίοδο 2005-2011 (Πηγή: Goldsmith et al., 2012)

και την άνιση κατανομή (γεωγραφικά και κοινωνικά) των κερδών, δημιουργούνται ζητήματα για τη βιωσιμότητα ενός μοντέλου ανάπτυξης με μερική ή ολική εξάρτηση από τις εξορύξεις (Bebbinghton et al., 2008). Το επιχείρημα αυτό συνδέεται στενά με τη λεγόμενη «κατάρα των πόρων» (resource curse) που υποδηλώνει ότι τα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων δημιουργούν μια σειρά από οικονομικές και πολιτικές στρεβλώσεις που υπονομεύουν τελικά την όποια θετική συμβολή μπορεί να έχουν οι εξορυκτικές δραστηριότητες στην ανάπτυξη (Acosta, 2013; Pegg, 2006; Sachs & Warner, 1995). Παράλληλα ο Brand (2013) σημειώνει ότι παρατηρείται μια «διεθνοποίηση του κράτους» που σημαίνει ότι δεν διεθνοποιεί μόνο την οικονομία του μέσω των εξαγωγών αλλά το σύνολο των πολιτικών του καθώς η δυνατότητα διαμόρφωσης πολιτικών εξαρτάται κατά πολύ από την εξορυκτική του δραστηριότητα. Αν μάλιστα αυτό συμβαίνει σε καθεστώς κρίσης χρέους, τότε το μεγαλύτερο μέρος των πολιτικών καθορίζεται από τους δανειστές και την παγκόσμια αγορά.

Τέλος, είναι γενικά αποδεκτό ότι οι εξορυκτικές δραστηριότητες προκαλούν διάφορες αρνητικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις στο τοπικό επίπεδο όπως η αποψίλωση δασών, η απώλεια της βιοποικιλότητας, η υψηλή κατανάλωση νερού, η μόλυνση υπόγειων υδάτων και η μετανάστευση πληθυσμών (Pegg, 2006; Urkidi & Walter, 2011) που δεν αντισταθμίζονται εύκολα από τις προσφερόμενες θέσεις εργασίας. Κατά συνέπεια, δημιουργούνται χωροκοινωνικές συγκρούσεις όπου από τη μία τοποθετείται μέρος της τοπικής κοινωνίας που προσπαθεί να προστατεύσει το τοπικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής και από την άλλη ένα άλλο μέρος που «επενδύει» στο ζήτημα της απασχόλησης.

Κρίση, λιτότητα και περιβαλλοντικές πιέσεις

Η τρέχουσα οικονομική κρίση παρότι παγκόσμια, έχει συνέπειες που είναι γεωγραφικά και κοινωνικά διαφοροποιημένες. Στην Ελλάδα η κρίση μεταφράζεται κατά κύριο λόγο σε κρίση δημοσίου χρέους η οποία συνοδεύεται από την εφαρμογή μέτρων λιτότητας όπως ορίζει και τα διάφορα μνημόνια της ελληνικής κυβέρνησης με τους δανειστές της (η γνωστή Τρόικα που είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή

Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο). Το καθεστώς που βιώνει η Ελλάδα στη συγκεκριμένη περίοδο δεν είναι πρωτοφανές καθώς έχει εφαρμοστεί και εφαρμόζεται και σε άλλες χώρες που πρέπει να “προσαρμοστούν” δημοσιονομικά στο νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό (π.χ. χώρες του ευρωπαϊκού νότου). Στη χώρα όμως, όπως σημειώνει και ο Χατζημιχάλης συμπυκνώνονται (τουλάχιστον) συγκεκριμένες παγκόσμιες τάσεις: ένας ταξικός πόλεμος στον οποίο τουλάχιστον μέχρι τώρα κερδίζουν οι εγχώριες και διεθνείς ελίτ, μια ισχυρή όξυνση των χωρικο-κοινωνικών αντιθέσεων εντός της χώρας και η ανάπτυξη μιας αυταρχικής άσκησης βιοπολιτικής όπου η δημοκρατία σχεδόν αναιρείται (Hadjimichalis, 2013). “Αν η Χιλή ήταν το εργαστήριο για τη εφαρμογή του νεοφιλελευθερισμού στα πρώτα του χρόνια, η Ελλάδα σήμερα είναι το εργαστήριο για την εφαρμογή του σε μία ακόμη σκληρότερη μορφή” (Hall et al, 2013). Η ραγδαία μείωση των κοινωνικών παροχών, των μισθών και των συντάξεων και η απορρύθμιση του κοινωνικού και του περιβαλλοντικού νομοθετικού πλαισίου οδηγεί εκτός των άλλων και στη δημιουργία μιας νέας κοινωνικής τάξης “νεόπτωχων” που εμφανίζονται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα (Kaika, 2012).

Η “συνεχιζόμενη ελληνική τραγωδία” δείχνει ότι τα προγράμματα εξυγίανσης είναι μια ενίσχυση του ιδεολογικού πλαισίου της “Μη ύπαρξης εναλλακτικής” (There is No Alternative – TINA) και ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών στην Ελλάδα, ακόμα και σε περίοδο κρίσης. Σε αυτό το πλαίσιο οι πολιτικές λιτότητας “δικαιολογούνται” καθώς “οι Έλληνες ζουν πάνω από τις δυνατότητές τους” και “απαιτείται ρύθμιση της ελληνικής εξαίρεσης στο ευρωπαϊκό πλαίσιο” κατά τον κυρίαρχο δημόσιο λόγο. Όμως οι πολιτικές λιτότητας δεν αποτελούν μια παράπλευρη συνέπεια της κρίσης χρέους αλλά είναι ο πυρήνας της νεοφιλελεύθερης λογικής (βλ. Milios 2014). Συνεπώς, δεν έχουν μόνο μερική ή προσωρινή ισχύ αλλά εφαρμόζονται προκειμένου να υπάρξουν δομικές αλλαγές στον κοινωνικό και οικονομικό πεδίο με κύρια συνέπεια την “απεμπλοκή” του κράτους από οποιαδήποτε μορφής παροχή κοινωνικής πολιτικής (Milios, 2014).

Σε ότι αφορά τις χωροκοινωνικές σχέσεις και πολιτικές, η λιτότητα χρησιμοποιείται προκειμένου να διαμορφωθεί ένα νέο υπόδειγμα. Σε αντίθεση με τις μέχρι τώρα πολιτικές για τη γη και την ιδιοκτησία που στήριζαν τη μικρή ιδιοκτησία και της μικρής κλίμακας κα-

τασκευή κυρίως για κατοικία, το νέο υπόδειγμα ενισχύει τη συγκεντροποίηση της γης και την απορρύθμιση της νομοθεσίας προς όφελος μεγάλων ιδιωτικών έργων - βλ. Fast track αδειοδοτήσεις (Vourekas, 2015). Φαίνεται λοιπόν, πως υπάρχει μια τάση για την “ρύθμιση της ελληνικής εξαίρεσης” σε ότι αφορά τις πολιτικές γύρω από τη γη σε συμφωνία με ότι συμβαίνει στη (βόρεια) Ευρώπη όπου οι ιδιωτικές επενδύσεις μεγάλης κλίμακα και η περιφραγή μεγάλων εκτάσεων γης από ιδιώτες έναντι της δημόσιας γης, είναι ο κανόνας (βλ. και Hadjimichalis, 2014). Όπως σημειώνουν οι Ανδρίτσος και Πούλιος παρατηρείται μια “νομοθέτηση σε μόνιμο καθεστώς εξαίρεσης” καθώς με αφορμή την κρίση και τις μνημονιακές πολιτικές αλλάζει πλήρως το θεσμικό πλαίσιο σε ότι αφορά τουλάχιστον τις αστικές πολιτικές και την περιφερειακή ανάπτυξη (Andritsos & Poulis, 2015). Ο Χατζημιχάλης στο τελευταίο του βιβλίο (2014) μελετώντας “το καθεστώς υφαρπαγής γης την εποχή των μνημονίων”, εξηγεί και αναλύει, εκτός των άλλων, το ρόλο των νέων οικονομικών και θεσμικών μηχανισμών όπως είναι το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) για την υλοποίηση της υφαρπαγής γης στην ελληνική επικράτεια.

Ιδιαίτερο αναφορά έχει γίνει, τέλος, και στις καθαρά περιβαλλοντικές διαστάσεις της κρίσης και των πολιτικών λιτότητας. Οι Λεκάκης και Κούση εξηγούν πως οι ελληνικές κυβερνήσεις “χρησιμοποίησαν την κρίση” για να προωθήσουν ένα οικονομικό μοντέλο που συνδυάζει την “πράσινη” και την “παραδοσιακή -βιομηχανική” ανάπτυξη με ενίσχυση, σε κάθε περίπτωση, των ιδιωτικών επενδύσεων (που προέρχονται κυρίως από πολυεθνικές). Όπως υποστηρίζουν ένα μεγάλο μέρος των πολιτικών της τρόικας έχουν ως στόχο ειδικά το περιβάλλον: αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου, μειώσεις κρατικών δαπανών προς περιβαλλοντική πολιτική και απορρύθμιση των περιβαλλοντικών θεσμών και ινστιτούτων (Lekakis & Kousis, 2013). Στο ίδιο πλαίσιο ο Κωνσταντάτος αναφέρει ότι οι πολιτικές λιτότητας την περίοδο 2010-2014 αλλάζουν πλήρως “ότι γνωρίζουμε ως περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα” καθώς: α) ελαχιστοποιούνται οι “προστατευτικοί για το περιβάλλον νόμοι”, β) απορρυθμίζονται οι κρατικοί θεσμοί υλοποίησης και ελέγχου της περιβαλλοντικής πολιτικής, γ) απελευθερώνεται η αδειοδότηση κατασκευών μεγάλης κλίμακας με σημαντικές περιβαλλοντικές

συνέπειες και δ) υπονομεύεται το καθεστώς προστασίας για διάφορες περιοχές περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (Konstantatos, 2014). Τέλος, είναι χαρακτηριστικό αυτό που υποστηρίζουν διάφοροι ερευνητές της Πολιτικής Οικολογίας (π.χ. Kallis, 2012) ότι τα πεδία εκμετάλλευσης φυσικού πλούτου δεν ανακαλύφθηκαν τώρα, αλλά έγιναν ορατά μέσα στη κρίση καθώς συντρέχουν τέσσερις παράγοντες: α) το κόστος εργασίας γίνεται μικρότερο (μείωση μισθών), β) η αγορά γης κοστίζει λιγότερο (άμεσες και φθηνές πωλήσεις κρατικής γης λόγω χρέους), γ) η κοινωνική αντίσταση καταστέλλεται ευκολότερα σε «έκτακτες καταστάσεις» λόγω κρίσης και δ) μειώνεται εμφανώς το εξωτερικό κόστος (βλ. περιβάλλον) με τη «νόμιμη» καταπάτηση ή έκτακτη αλλαγή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και ρυθμίσεων.

Μεταλλευτική δραστηριότητα στη ΒΑ Χαλκιδική και τοπική αντίδραση: Σύντομο ιστορικό²

Η Χαλκιδική, έχει μια μακρά ιστορία και παράδοση στις εξορυκτικές δραστηριότητες. Ειδικά τα τελευταία 30 περίπου χρόνια τα μεταλλεία Κασσάνδρας που περιλαμβάνουν τα γνωστότερα κοιτάσματα στην ευρύτερη περιοχή έχουν βρεθεί στο επίκεντρο ενδιαφέροντος εθνικών και υπερεθνικών επενδυτών μεταβιβαζόμενα πολλές φορές από εταιρεία σε εταιρεία - Ανώνυμος Ελληνική Εταιρεία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων (ΑΕΕΧΠ&Λ), TVX HELLAS A.E., KINROSS Gold Corp, European Goldfields, El Dorado Gold Inc.- παρά τις, πολλές φορές ισχυρές, αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών.

Το 1980 δημιουργείται η «Μεταλλουργική Βιομηχανία Αιγαίου» (METBA), εταιρεία του δημοσίου για την εγκατάσταση μεταλλουργίας στην περιοχή της Ολυμπιάδας Χαλκιδικής. Το 1987 αγοράζει από την «Ανώνυμο Ελληνική Εταιρεία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων» (ΑΕΕΧΠ&Λ) τα ήδη συγκεντρωμένα συμπυκνώματα σιδηροπυρίτη, καθώς και την τρέχουσα παραγωγή. Είναι η χρονιά που γίνεται η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια δημιουργίας μεταλλουργίας χρυσού μέσω μιας «ολοκληρωμένης μελέτης για ένα επενδυτικό σχέδιο». Το 1988 κατατίθεται η ΜΠΕ (Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων), αλλά το έργο δε θα ξεκινήσει ποτέ, λόγω των δυναμικών κινητοποιήσεων των κάτοικων της Ολυμπιάδας και άλλων κοινοτήτων του Στρυμονικού κόλπου.

Στις 2 Μαρτίου του 1995, η εταιρεία TVX αναδεικνύεται οριστική πλειοδότη του διεθνούς διαγωνισμού για την πώληση των μεταλλείων και το επενδυτικό σχέδιο για την μεταλλουργία χρυσού, έχοντας παραμερίσει τελείως την εταιρεία Alpha Group. Από το 1996 η εταιρεία προχωρά με ταχείς ρυθμούς τον εκσυγχρονισμό των μεταλλείων, ενώ οι πρόεδροι των κοινοτήτων επιμένουν να δηλώνουν την αντίθεσή τους στα μεταλλεία. Την περίοδο αυτή, συγκροτείται η συντονιστική επιτροπή αγώνα των 12 κοινοτήτων του Στρυμονικού, και ταυτόχρονα λαϊκές συνελεύσεις, πορείες και συγκεντρώσεις συνθέτουν το σκηνικό της αντίστασης. Η θέση που διατυπώνουν είναι «ΝΑΙ στην επένδυση, ΟΧΙ στον υδροκρίτη της Ολυμπιάδας, αλλά σε περιοχή που να έχει την κοινωνική αποδοχή».

Τον Ιούνιο του 2000 η ΜΠΕ για την Ολυμπιάδα εγκρίνεται από το νομαρχιακό συμβούλιο Χαλκιδικής και λίγους μήνες αργότερα από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Το 2001, εν αναμονή της κατασκευής της μονάδας, η εταιρεία πραγματοποιεί «επιχειρησιακές βελτιώσεις» με περικοπές δαπανών σε προσωπικό και οι εργαζόμενοι κατεβαίνουν σε απεργία απέναντι στις απολύσεις που ανακοινώνει η εταιρεία. Τελικά, επιτυγχάνεται συμφωνία με τους εργαζόμενους: οι εργάσιμες μέρες αυξάνονται από 5 σε 7 τη βδομάδα και επομένως δεν χρειάζεται να απολυθεί προσωπικό. Στο τέλος του 2000, η TVX ανακοινώνει καθαρά κέρδη 12,4 εκατομμυρίων \$.

Το 2000 είναι για τους κατοίκους μια περίοδος προετοιμασίας για την δικαστική αναμέτρηση, ενώ ο διχασμός οδηγεί σε νέα δεδομένα, καθώς η κοινή ομάδα εργασίας παύει να συναντιέται και η επιτροπή αγώνα Στρυμονικού ουσιαστικά παραμερίζεται. Η προσφυγή στο ΣτΕ –στην οποία έχει επικεντρωθεί το ενδιαφέρον– κινείται αποκλειστικά από τον δήμο Σταγείρων-Ακάνθου, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των δραστηριοτήτων της εταιρείας εντοπίζεται πλέον μέσα στα διοικητικά του όρια. Όλα τα παραπάνω, μαζί με τις γενικότερες εξελίξεις, συμβάλλουν ουσιαστικά στην παραγκώνιση των συλλογικών διαδικασιών που στήριζαν όλα τα προηγούμενα χρόνια την κινητοποίηση.

Τελικά, το 2001 κλείνει ουσιαστικά και πρακτικά το ζήτημα των με-ταλλείων στην Ολυμπιάδα, καθώς το ΣτΕ με απόφασή του, ακυρώνει κάθε πιθανή πρόοδο

που πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο αδειών, χωρίς να αφήνει περιθώρια ελιγμών στην εταιρεία και στην ελληνική κυβέρνηση, δικαιώνοντας τους πολύχρονους και δυναμικούς αγώνες των κατοίκων.

Στις 11/06/02 ανακοινώνεται η εξαγορά της TVX από την πολυεθνική εταιρεία Kinross με έδρα τον Καναδά. Η Kinross εξαγοράζει την TVX και την Echo Bay Mines έναντι 1,7 δισ. δολαρίων και οι τρεις εταιρείες συγχωνεύονται προς τη δημιουργία της «New Kinross». Ουσιαστικά λοιπόν η TVX παύει να υφίσταται ως εταιρεία από τις 31/01/03, με την επικύρωση της συμφωνίας εξαγοράς από το συμβούλιο των μετόχων της Kinross και όλες οι κτήσεις της περιέρχονται στην νέα Kinross. Ο πρόεδρος της εταιρείας επισήμανε τα σημαντικά αποθέματα της περιοχής και τόνισε πως «θα διαθέσουμε όσο χρόνο χρειαστεί για να γνωρίσουμε τους ανθρώπους και την κυβέρνηση», ενώ πρόβαλε την χρησιμότητα μιας πιθανής κοινοπραξίας με ελληνική επιχείρηση «για να προσεγγίσουμε ευκολότερα τόσο την τοπική κοινωνία όσο και την κυβέρνηση».

Στις 09/01/03 η TVX Hellas λαμβάνει τελικά την επίσημη κοινοποίηση της απόφασης του ΣτΕ, η οποία όχι μόνο διατάσσει την άμεση διακοπή των εργασιών αλλά και θεωρεί πως πρέπει να γίνει έρευνα και αποκατάσταση στις στοές του μεταλλείου για να διασφαλιστεί το ότι δεν επιφυλάσσονται κίνδυνοι. Την ίδια μέρα κάνει λοκ-άουτ, αναστέλλει δηλαδή όλες τις δραστηριότητές της, χωρίς να πληρώσει τα δεδουλευμένα των εργαζομένων ή αποζημιώσεις, αφήνοντας ως προσωπικό ασφαλείας μόνο 3 βάρδιες των 8 ατόμων αντί των 50 που απαιτούνται. Η δραστηριότητα της εταιρείας τελειώνει έπειτα από 7 χρόνια παρουσίας, ενώ στην περιοχή παραμένουν ανοικτά προβλήματα.

Επιστρέφοντας στις προσπάθειες που καταβάλει το κράτος για εύρεση λύσης έρχεται στη βουλή το Ιανουάριο του 2004 το τελικό επενδυτικό σχήμα και έτσι τη νέα εταιρεία «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.» αποτελούν: κατά 30% η EUROPEAN GOLDFIELDS, κατά 21% η GLOBAL MINERAL RESOURCES, κατά 40% Ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες, ποσοστό 9% φέρεται να έχει δοθεί δωρεάν στη Νομαρχία Χαλκιδικής και στους τρεις Δήμους της περιοχής, αν και κανένας Δήμαρχος δεν έχει υπογράψει συγκεκριμένο εταιρικό. Η σύμβαση έγινε χωρίς

δημόσιο διαγωνισμό και απαλλάσσει την εταιρεία από οποιαδήποτε ευθύνη περιβαλλοντολογικής αποκατάστασης από τις ζημιές που είχαν ήδη συντελεστεί πριν από την κύρωση της σύμβασης, από την υποχρέωση καταβολής του φόρου μεταβίβασης ή οποιοδήποτε άλλου φόρου καταβάλλοντας τίμημα 11 εκατ. Έξι μήνες μετά η αγοραία αξία των μεταλλείων υπολογίσθηκε από διεθνή εταιρεία παροχής συμβουλών 408 εκτ. ευρώ δηλαδή 37 φορές επάνω από την τιμή πώλησης.

Μετά από λίγα χρόνια (2010), η εταιρεία Ελληνικός Χρυσός καταθέτει στο Ελληνικό Δημόσιο τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) για την πλήρη ανάπτυξη του συνόλου των Μεταλλείων Κασσάνδρας στην ΒΑ Χαλκιδική, εντός συνολικής μεταλλευτικής παραχώρησης 264.000 στρεμμάτων. Στις 26 Ιουλίου του 2011 υπογράφεται από το ΥΠΕΚΑ η ΜΠΕ που κατέθεσε η «Ελληνικός Χρυσός».

Την Κυριακή 18 Δεκεμβρίου του 2011, ανακοινώνεται στα διεθνή μέσα ενημέρωσης συμφωνία εξαγοράς του συνόλου των μετοχών της Καναδικής European Goldfields από την επίσης Καναδική Eldorado Gold. Στην Ελλάδα ο «γάμος» θα ανακοινωθεί στις 12:30 το μεσημέρι της Δευτέρας σε συνέντευξη τύπου του Προέδρου της Eldorado κ. Paul Wright με θέμα «το νέο αναπτυξιακό σχέδιο της Eldorado Gold Corporation στην Ελλάδα». Η συμφωνία αποτιμά την αξία της European Goldfields στα 2,4 δισ. δολάρια ΗΠΑ. Τον Μάρτη του 2012 ξεκινάει και «επίσημα» το κίνημα ενάντια στα έργα εξόρυξης της Eldorado Gold στην περιοχή, με κινητοποιήσεις, πορείες ενάντια στα μεταλλεία στις Σκουριές, διαδικασίες αντιπληροφόρησης και συνεντεύξεις στους περισσότερους οικισμούς του δήμου Αριστοτέλη, στον οποίο εντάσσεται η συνολική προς εκμετάλλευση έκταση. Οι κινητοποιήσεις συνεχίζονται μέχρι και σήμερα (Σεπτέμβριος 2015).

Εκλογικές αναμετρήσεις και ανάλυση των αποτελεσμάτων στο δήμο Αριστοτέλη

Η περιοχή προς εκμετάλλευση για εξορύξεις στην ΒΑ Χαλκιδική βρίσκεται εξ' ολοκλήρου στο δήμο Αριστοτέλη (βλ. συνδυαστικά Χάρτη 1 και 2). Ο δήμος Αριστοτέλη αποτελείται από 16 τοπικούς οικισμούς και κοινότητες (χωριά) χωριζόμενα σε 3 δημοτικές

ενότητες: Την δημοτική ενότητα Αρναίας, τη δημοτική ενότητα Παναγιάς και τη δημοτική ενότητα Σταγειρών - Ακάνθου (βλ. Χάρτη 2). Η Αρναία, στο βόρειο τμήμα του δήμου περιλαμβάνει 5 χωριά τα οποία παραδοσιακά στηρίζουν την οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα τους στην ύπαρξη των μεταλλείων. Το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων εργάζονταν και συνεχίζουν να εργάζονται ως μεταλλωρύχοι είτε στα παλαιότερα και ιστορικά μεταλλεία της περιοχής είτε, πλέον, στα νέα έργα της «Ελληνικός Χρυσός». Μάλιστα, κοινότητες όπως το Νεοχώρι και το Παλαιοχώρι είναι πλήρως συνδεδεμένα με αυτή τη δραστηριότητα καθώς δημιουργήθηκαν το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα ακριβώς για να κατοικήσουν εργαζόμενοι των μεταλλείων προερχόμενοι από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας. Εξάλλου στην ίδια περιοχή εντάσσεται το Στρατόνι που ήταν το κέντρο της προηγούμενης μεταλλευτικής δραστηριότητας με την ύπαρξη εκεί του εργοστασίου εμπλουτισμού που αποτέλεσε από τις αρχές του 1950 επίκεντρο της εγχώριας μεταλλευτικής δραστηριότητας. Η δημοτική ενότητα Παναγιάς περιλαμβάνει τα χωριά που βρίσκονται πιο κοντά στο δάσος των Σκουριών, στο όρος Κάκκαβος, ο «εγκλεισμός» και η αποψίλωση του οποίου αποτέλεσε την αφετηρία του κοινωνικού κινήματος. Το κέντρο της δημοτικής ενότητας είναι το χωριό της Μεγάλης Παναγιάς όπου οι κάτοικοι του μοιράζονται ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες σε αυτούς/ες που εργάζονται στον αγροτικό, κτηνοτροφικό και δασικό τομέα και σε αυτούς που εργάζονται ως μεταλλωρύχοι. Η δημοτική ενότητα Σταγειρών-Ακάνθου στο νοτιοανατολικό τμήμα του δήμου περιλαμβάνει την πρωτεύουσα του δήμου Ιερισσό που είναι τόσο το οικονομικό κέντρο της περιοχής (υπηρεσίες, μικρή κλίμακας τουριστική δραστηριότητα) όσο και το κέντρο του κοινωνικού κινήματος. Στην ίδια ενότητα εντάσσεται και η Ουρανούπολη, όπου κατά τη δεκαετία του 1990 υπήρξε κέντρο του κινήματος που περιγράφηκε παραπάνω.

Τα διαγράμματα 1-4 αποτυπώνουν τα ποσοστά που λαμβάνουν οι δημοτικές παρατάξεις κατά τις εκλογικές αναμετρήσεις 20010-2014 τόσο συνολικά στο δήμο Αριστοτέλη όσο και σε κάθε μία από τις τρεις δημοτικές ενότητες, όπως προκύπτουν υπό τον άξονα «υπέρ ή κατά των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων».

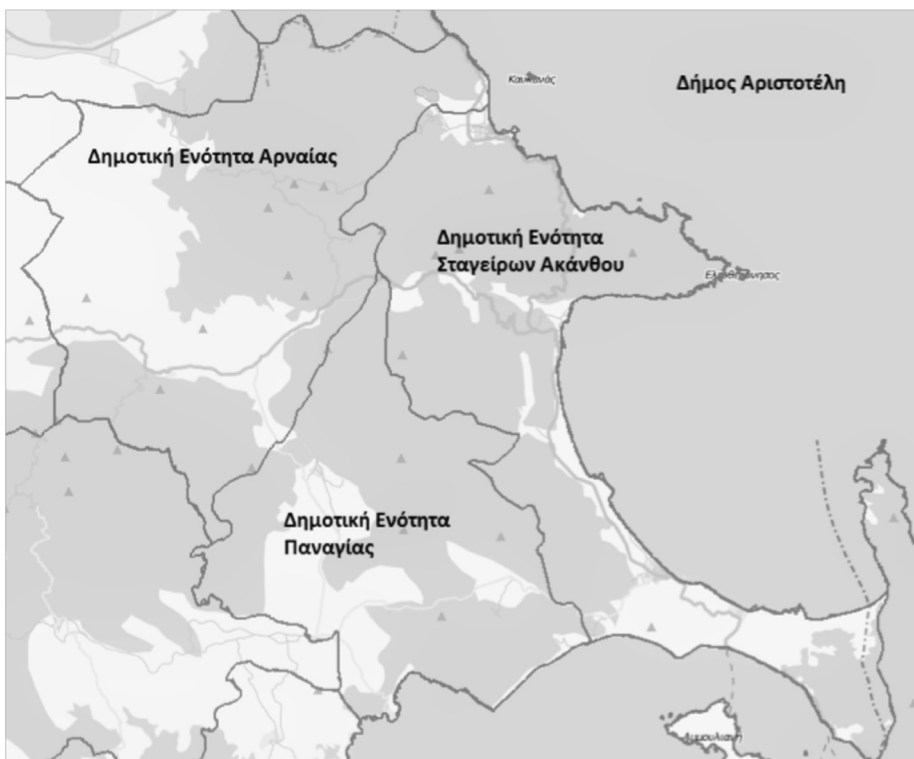
Στα διαγράμματα 5-8 γίνεται η ίδια ανάλυση για τις βουλευτικές εκλογές 2009-2015.

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 2, η μελέτη των εκλογικών αποτελεσμάτων γίνεται στη βάση του ερωτήματος “Υπέρ ή κατά των συγκεκριμένων έργων”. Επομένως οι δημοτικές παρατάξεις που λαμβάνουν μέρος στις δημοτικές εκλογές και τα κόμματα στις εθνικές εντάσσονται σε μία από τις δύο κατηγορίες ανάλογα με τη δημόσιο λόγο, το προεκλογικό υλικό και την πολιτική τους στάση απέναντι στο ζήτημα. Οι Πίνακες 1 και 2 αποτυπώνουν αυτή την κατηγοριοποίηση.

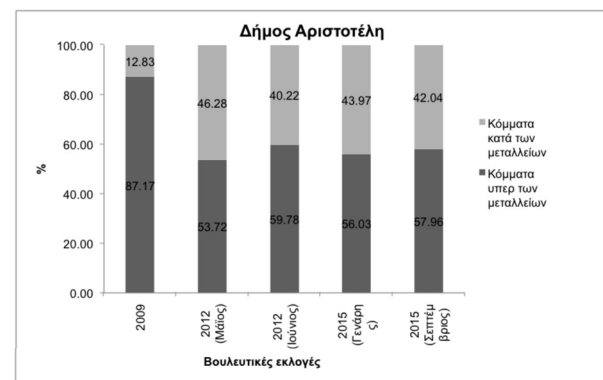
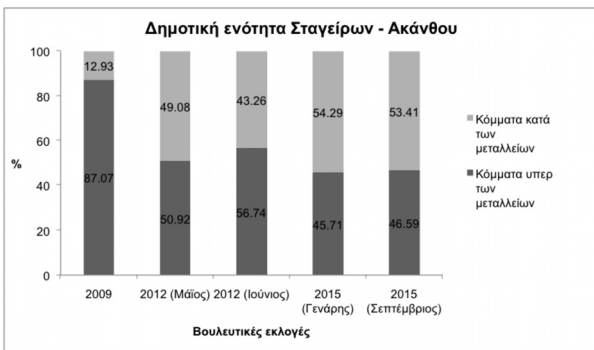
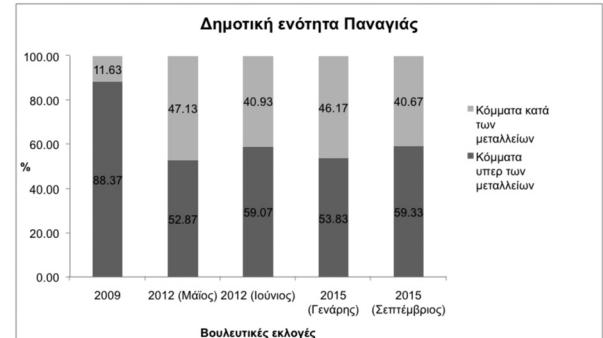
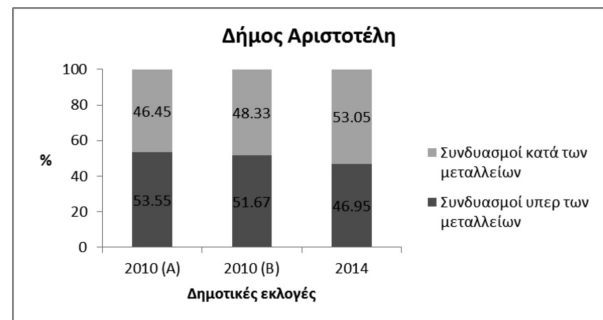
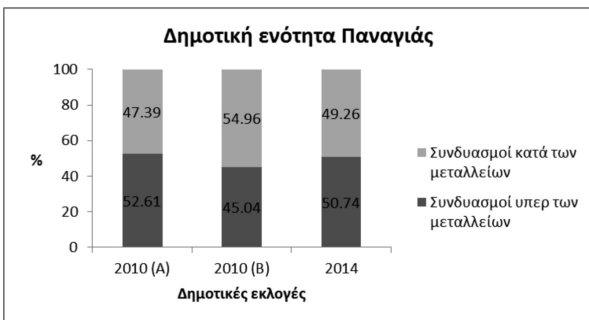
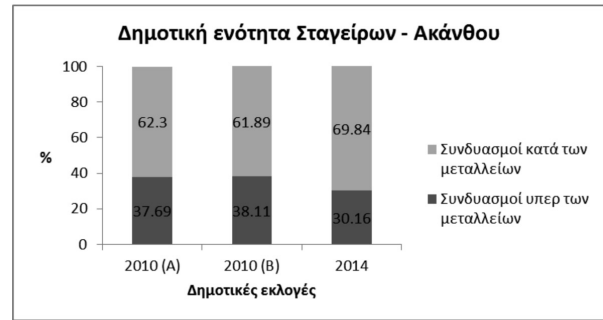
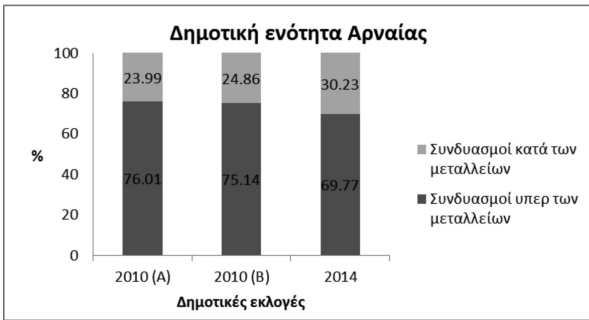
Είναι σημαντικό να παρατηρηθεί ότι η κατηγοριοποίηση εμπεριέχει ένα βαθμό γενίκευσης καθώς τόσο οι κάτοικοι που αντιδρούν όσο και αυτοί που συμφωνούν με τη προτεινόμενη μεταλλευτική δραστηριότητα. Συνεπώς το «Όχι» ή το «Ναι» δεν σημαίνει και έναν ενιαίο λόγο ή τοποθέτηση απέναντι στα έργα και πολύ περισσότερο απέναντι σε μια συγκεκριμένη (εναλλακτική ή μη) αναπτυξιακή πρόταση της περιοχής. Επίσης, είναι προφανές ότι αν και η μεταλλευτική δραστηριότητα κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή των κατοίκων ως προς τις παρατάξεις και τα κόμματα, δεν σημαίνει ότι ψηφίζουν με αποκλειστικό κριτήριο αυτό. Τόσο στις τοπικές όσο και στις βουλευτικές εκλογές ψηφίζουν το σύνολο των προγραμμάτων

των συνδυασμών. Πάντως σε γενικές γραμμές και με βάση την επιτόπια έρευνα παρατηρούνται κάποιες επιμέρους κατηγοριοποιήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο οι αντιδράσεις διακρίνονται σε εκείνες που θεωρούν: α) ότι η συγκεκριμένη επένδυση δεν πρέπει να γίνει σε καμία περιοχή καθώς δεν προσφέρει κανένα κοινωνικό όφελος και β) ότι η συγκεκριμένη επένδυση δεν πρέπει να γίνει «στον τόπο τους» καθώς δεν εξασφαλίζεται καμία κοινωνική συναίνεση. Οι κάτοικοι που συμφωνούν με την επένδυση διακρίνονται σε εκείνους/ες που θεωρούν: α) ότι η επένδυση μπορεί να πραγματοποιηθεί στην περιοχή με φιλικά περιβαλλοντικούς όρους, και ότι το έργο ενισχύει την τοπική οικονομία καθώς δημιουργεί θέσεις απασχόλησης και β) ότι η επένδυση μπορεί να μην πραγματοποιείται με φιλικούς προς το περιβάλλον όρους αλλά προσφέρει θέσεις εργασίας στην τοπική κοινωνία.

Στο επίπεδο των τοπικών, δημοτικών εκλογών τα συμπεράσματα της ανάλυσης των εκλογικών αποτελεσμάτων προσφέρουν πιο ασφαλή συμπεράσματα καθώς οι δημοτικές παρατάξεις από το 2009 μέχρι σήμερα (αλλά και στην προηγούμενη περίοδο που δεν μελετάται στο συγκεκριμένο άρθρο) τοποθετούνται συνεχώς επί του θέματος. Η τοπική πολιτική ζωή καθορίζεται εν πολλοίς από την τοποθέτηση απέναντι στην

Χάρτης 2: Ο δήμος Αριστοτέλη και οι δημοτικές ενότητες που τον αποτελούν (Πηγή: <http://geodata.gov.gr/maps/>, ιδία επεξεργασία)

Διαγράμματα 1-4: Ανάλυση αποτελεσμάτων δημοτικών εκλογών 2010, 2014 στο δήμο Αριστοτέλη ανά δημοτική ενότητα και συνολικά (Πηγή: <http://ekloges.ypes.gr/>, ίδια επεξεργασία)

Διαγράμματα 5-8: Ανάλυση αποτελεσμάτων βουλευτικών εκλογών 2009-2015 στο δήμο Αριστοτέλη ανά δημοτική ενότητα και συνολικά (Πηγή: <http://ekloges.ypes.gr/>, ίδια επεξεργασία)

επένδυση και σε μια γενικότερη αναπτυξιακή πρόταση για το δήμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις δημοτικές εκλογές του 2010 ο επικεφαλής της παράταξης «ΟΡΑΜΑ ΠΟΛΙΤΩΝ», Χρήστος Πάχτας ο οποίος και εκλέχθηκε δήμαρχος Αριστοτέλη, έθετε ως προτεραιότητα τη λειτουργία των μεταλλείων χρυσού δηλώνοντας: «οι αντιδράσεις για τα μεταλλεία θα καμφθούν από την ίδια τη ζωή. Θα ενημερώσουμε τον κόσμο και θα παρακολουθούμε στενά τις περιβαλλοντικές δεσμεύσεις της εταιρείας» (Ανοιχτό Συντονιστικό Θεσσαλονίκης Ενάντια στα Μεταλλεία Χρυσού, 2012). Αντίστοιχα στις δημοτικές εκλογές του 2014 οι κάτοικοι που συμμετέχουν στο κίνημα δημιουργούν και στηρίζουν ενεργά την δημοτική κίνηση «ΚΙΝΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ» με κύριο στόχο να αλλάξει η δημοτική αρχή και να εκλεγεί μία νέα με σαφή θέση ενάντια στα μεταλλεία χρυσού, όπως και έγινε, αφού η δημοτική αυτή κίνηση κέρδισε τις εκλογές.

Όπως είναι εμφανές από τα διαγράμματα των τοπικών εκλογών υπάρχει σημαντική γεωγραφική διαφοροποίηση ως προς την τοποθέτηση καθώς παρατηρούνται σημαντικές διαφορές ανά δημοτική ενότητα που έχουν να κάνουν με τους κατοίκους της περιοχής, την απασχόλησή τους, τις οικονομικές τους δραστηριότητες και (εν μέρει) με την τοπική ιστορία.. Στην περιοχή της Αρναίας οι δημοτικές παρατάξεις υπέρ των έργων συγκεντρώνουν ποσοστά που κυμαίνονται από περίπου 70% (2014) ως 76% (2010). Είναι προφανές, ότι καθώς η δημοτική ενότητα Αρναίας αποτελείται από χωριά που στηρίζονται σχεδόν εξ ολοκλήρου οικονομικά από τις μεταλλευτικές δραστηριότητες, οι κάτοικοι της περιοχής (κυρίως μεταλλωρύχοι) τοποθετούνται υπέρ των νέων έργων. Αντιθέτως στη δημοτική ενότητα Σταγείρων – Ακάνθου υπερισχύει η τοποθέτηση κατά των έργων (από 62% το 2010 μέχρι σχεδόν 70% το 2014) καθώς στην περιοχή συγκεντρώνεται από τη μία μικρότερο ποσοστό μεταλλωρύχων και μεγάλο ποσοστό συμμετεχόντων-ουσών στο τοπικό κίνημα με κέντρο την Ιερισσό. Τέλος στη δημοτική ενότητα Παναγιάς η αποτύπωση δείχνει μια πολωμένη κατάσταση καθώς από τη μία μέρος των κατοίκων της περιοχής (που βρίσκεται δίπλα στην περιοχή του κέντρου των νέων μεταλλευτικών δράσεων) συμμετέχει στο τοπικό κίνημα και ένα άλλο εργάζεται στα μεταλλεία της περιοχής. Όσον αφορά το σύνολο του δήμου είναι σημαντική η μετατόπιση της τοπικής κοινής γνώμης προς μια στάση «κατά των εξορύξεων»

κατά την περίοδο 2010-2014 που είναι και η περίοδος ανάπτυξης του κοινωνικού κινήματος αλλά και της υλοποίησης των έργων.

Στο επίπεδο των εθνικών εκλογών τα συμπεράσματα είναι πιο αβέβια καθώς οι πολίτες όπως είναι προφανές δεν ψηφίζουν με αποκλειστικό κριτήριο το τοπικό ζήτημα αλλά το σύνολο των προγραμματικών δηλώσεων των κομμάτων. Παράλληλα οι συνολικότερες πολιτικές και ιδεολογικές τοποθετήσεις (π.χ. Αριστερά, Δεξιά) έχουν πολύ μεγάλη σημασία. Παρόλα αυτά και πάλι στο τοπικό επίπεδο του δήμου Αριστοτέλη και όπως προκύπτει από την επιτόπια έρευνα και από τις συνεντεύξεις με κατοίκους της περιοχής, η τοποθέτηση των κομμάτων για το ζήτημα των μεταλλείων χρυσού καθορίζει σημαντικά την εκλογική προτίμηση των κατοίκων. Για την ακρίβεια, σε μεγάλο βαθμό οι κάτοικοι ελέγχουν τα κόμματα που κάθε φορά βρίσκονται στην κυβέρνηση όχι μόνο ως προς το λόγο, αλλά πολύ περισσότερο ως προς τη συγκεκριμένη πολιτική πρακτική για το ζήτημα των μεταλλείων. Σε αυτό το πλαίσιο εξηγούνται αφενός η διαχρονική μετατόπιση ψηφοφόρων προς μια θέση κατά των μεταλλείων (από μόλις 13% το 2009 σε 42% το 2015 για το σύνολο του δήμου Αριστοτέλη), αφετέρου η «οριακή» τοποθέτηση υπέρ ή κατά στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις όπως φαίνεται και στα διαγράμματα 5-8.

Συμπεράσματα

Στο συγκεκριμένο κείμενο έγινε μια προσπάθεια ανάδειξης της χωροκοινωνικής σύγκρουσης στην περιοχή της ΒΑ Χαλκιδική λόγω των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων υπό την οπτική των εκλογικών αποτελεσμάτων μιας σειράς από τοπικές και εθνικές εκλογικές διαδικασίες την περίοδο 2009-2015. Πέρα, από απλουστευτικές επαγωγές ότι «το σύνολο των κατοίκων της ΒΑ είναι ενάντια στα έργα εξορύξεως», η ανάλυση δείχνει μια σημαντική γεωγραφική διαφοροποίηση της τοποθέτησης ως προς τα έργα. Η διαφοροποίηση αυτή έχει προφανώς να κάνει με τα τοπικά χαρακτηριστικά αλλά κυρίως με το ζήτημα της απασχόλησης και των θέσεων εργασίας καθώς όπως φαίνεται οι οικισμοί και τα χωριά που κατοικούνται κυρίως από μεταλλωρύχους τοποθετούνται υπέρ των μεταλλευτικών επενδύσεων ενώ στις υπόλοιπες περιοχές όπου οι κάτοικοι δεν έχουν απευθείας

οικονομική σχέση με τη μεταλλευτική δραστηριότητα τοποθετούνται κατά.

Το δεύτερο στοιχείο που έχει σημασία είναι ότι η σημαντικότητα του ζητήματος των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή ως άξονας τοπικής ανάπτυξης ή μη αποτυπώνεται και στις εκλογικές διαδικασίες στο δήμο: Το σύνολο των δημοτικών παρατάξεων το θέτουν στο πυρήνα των προγραμμάτων τους ενώ και η τοπική κοινή γνώμη εν πολλοίς καθορίζει την εκλογική της προτίμηση υπό αυτό το ερώτημα. Προκειμένου βέβαια να βγουν ασφαλή συμπεράσματα η έρευνα πρέπει να εμπλουτιστεί και με άλλα ποιοτικά και στατιστικά στοιχεία και παράγοντες για την περιοχή και την τοποθέτηση των κατοίκων (οικονομική δραστηριότητα, φύλο, ηλικία, εισόδημα κλπ). Αντίστοιχα συμπεράσματα, με μεγαλύτερο βαθμό αφαίρεσης και γενίκευσης, προκύπτουν και από τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών για το δήμο Αριστοτέλη.

Τέλος, είναι φανερή μια συνεχής ενδυνάμωση των φωνών ενάντια στην εξόρυξη χρυσού τα τελευταία χρόνια, γεγονός που βέβαια δεν είναι ασύνδετο με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα για το σύνολο της χώρας, ιδιαίτερα σε καθεστώς οικονομικής κρίσης. Η τοπική κοινωνία της Χαλκιδικής έχει βιώσει ήδη τη μεγάλη περιβαλλοντική υποβάθμιση που έχει υποστεί μέρος της περιοχής λόγω της μακρόχρονης λειτουργίας των μεταλλείων της Κασσάνδρας (Ολυμπιάδα, Στρατώνι) και συνεπώς αντιδρά στην προσπάθεια επέκτασης των δραστηριοτήτων. Παράλληλα, τα συγκεκριμένα έργα εξορύξεων προτείνονται και γίνονται σε μια περίοδο που το μοντέλο προσπαθεί να γενικευθεί (βλ. εξορύξεις υδρογονανθράκων στο Αιγαίο και το Ιόνιο, νέες προτάσεις για εξορύξεις μεταλλευμάτων στη Θράκη κ.α.) και παράλληλα όχι μόνο η γη αλλά και η εργασία στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό συνεχώς χάνει την αξία της μέσω των μέτρων λιτότητας (μειώσεις μισθών, ελαστικές σχέσεις εργασίας, απολύσεις κλπ.). Κατά αυτή την έννοια η αντίδραση της τοπικής κοινωνίας συνεχώς διευρύνεται. Από την άλλη βέβαια, και όπως προκύπτει τόσο από την ανάλυση των εκλογικών αποτελεσμάτων όσο και από την επιτόπια έρευνα, το ζήτημα της απασχόλησης (κυρίως των μεταλλωρύχων) παραμένει κομβικό. Συνεπώς η χωροκοινωνική σύγκρουση σε μεγάλο βαθμό (όχι όμως αποκλειστικά) έχει να κάνει με το δίπολο ποιότητα ζωής

και περιβάλλον ενάντια σε μια επένδυση που καταστρέφει το τοπικό περιβάλλον και την κοινωνική συνοχή αλλά προσφέρει θέσεις εργασίας. Κλείνοντας το παρόν άρθρο αλλά όχι την έρευνα, είναι σημαντικό να βρεθούν οι τρόποι που θα επανέλθουν στο δημόσιο διάλογο και στην επιστημονική έρευνα και θα απαντηθούν με σχετική πληρότητα τα «ερωτήματα της τοπικής ανάπτυξης» όπως σημειώθηκαν και στην εισαγωγή του άρθρου: Αναδεικνύονται μια σειρά από «κλασικά» ερωτήματα για την τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη με σημαντικότερα αλλά όχι μόνο τα παρακάτω: α) Με ποιά στρατηγική και μεθοδολογία εξειδικεύεται το παραγωγικό πρότυπο σε μια περιοχή; β) Ποιές οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες τέτοιου είδους επενδύσεων σε κάθε επίπεδο και κλίμακα; γ) Ποιός αποφασίζει και με ποιές διαδικασίες; δ) Πώς η τοπική κοινωνία (συν)διαμορφώνει το περιεχόμενο της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης για την περιοχή της;

Σημειώσεις

1. Η κατηγοριοποίηση “Υπέρ ή κατά” αφορά τα προτεινόμενα έργα της Ελληνικός Χρυσός και όχι μια συνολική τοποθέτηση ως προς το αν θα πρέπει να υπάρχουν μεταλλευτικές δραστηριότητες στην περιοχή. Σε αυτή την περίπτωση η κατηγοριοποίηση θα ήταν διαφορετική καθώς μέρος των δημοτικών παρατάξεων και των κομμάτων που τοποθετούνται ενάντια στα συγκεκριμένα έργα, είναι υπέρ της συνέχισης των παλαιότερων (ιστορικών κατά τους κατοίκους) μεταλλευτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή για λόγους περιβαλλοντικούς (η άμεση απομάκρυνση των δραστηριοτήτων χωρίς περιβαλλοντική αποκατάσταση θα δημιουργήσει περισσότερες πιέσεις στο τοπικό περιβάλλον κατά αυτή την άποψη) όσο και για οικονομικούς (μη διασφάλιση επαγγελματικής αποκατάστασης των μεταλλωρύχων κατά την ίδια άποψη).

2. Το ιστορικό προέρχεται από την επεξεργασία υλικού της έκδοσης “Ενάντια στα Μεταλλεία Χρυσού” (2012) του Ανοικτού Συντονιστικού Θεσσαλονίκης ενάντια στα μεταλλεία χρυσού.

Βιβλιογραφία

- Acosta, A., 2013. Extractivism and neo-extractivism: Two sides of the same curse. Στο Lang, M., Mokrani, D., (επ.) *Beyond Development. Alternative visions from Latin America*, TNI, Amsterdam, σ. 61-86.
- Ανοικτό Συντονιστικό Θεσσαλονίκης ενάντια στα μεταλλεία χρυσού, 2012. «Ενάντια στα μεταλλεία χρυσού». Διαθέσιμο στο <http://issuu.com/nogoldthes/docs/booknogold/1?e=5008459/2688264>. [Ανάκτηση Οκτώβριος 2013].
- Βαΐου, Ν., Χατζημιχάλης, Κ., 2012. *Ο Χώρος στην Αριστερή Σκέψη*, Νήσος, Αθήνα.

- Bebbington, A., Hinojosa, L., Bebbington, D., H., Burneo, M., L., & Warnaars, X. 2008. «Contention and Ambiguity: Mining and the Possibilities of Development». *Development and Change*, 39(6), 887–914.
- Brand, U., 2013. The role of the state and public policies in processes of transformation. Στο Lang, M., & Mokrani, D., (επ.) *Beyond Development. Alternative visions from Latin America*, TNI, Amsterdam, σ. 105-115.
- Bridge, G., 2004. «Mapping the Bonanza: geographies of mining investment in an era of neo-liberal reform». *Professional Geographer*, 56 (3), 406-21.
- Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ., ENVECO Α.Ε., 2010. «Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του έργου «Μεταλλευτικές-Μεταλλουργικές εγκαταστάσεις μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» στο Νομό Χαλκιδικής». Διαθέσιμο στο http://www.e-stratoni.gr/files/mpe_hellas_gold/Kyria_Meleti.pdf [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Goldsmith, T., Gravelle, J., Nyholt, J., Iarocci, V., & Romain, B., 2012. «On the road again? Global mining 2011 deals review and 2012 outlook». Διαθέσιμο στο http://www.pwc.com/en_GX/gx/mining/assets/on-the-road-again-global-mining-2011-deals-review-and-2012-outlook.pdf. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Hadjimichalis, C., 2013. “From streets and squares to radical political emancipation? Resistance lessons from Athens during the crisis”. *Human Geography* 6(2), 116-136.
- Hadjimichalis, C., 2014. “Crisis and land dispossession in Greece as part of the global ‘land fever’.” *City* 18(4-5):502-508.
- Hall, S., Massey D. & Rustin M., 2013. “After neoliberalism: analysing the present.” *Soundings: A journal of politics and culture* 53(1): 8-22.
- Hilpert, H., G., Mildner S., A., 2013. «Fragmentation or Cooperation in Global Resource Governance? A Comparative Analysis of the Raw Materials Strategies of the G20». Διαθέσιμο στο http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2013_RP01_hlp_mdn.pdf#page=7. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Kallis, G., 2011. «The rise of a new extractivism and the plea for degrowth». Διαθέσιμο στο <http://www.ejolt.org/2012/10/the-rise-of-a-new-extractivism-and-the-plea-for-degrowth/>. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Konstantatos, H., 2014. “Social-ecological crisis & crisis of democracy: a view from Southern Europe”, Paper presented at the Degrowth Conference 2014, 2-6 September, 2014, Leipzig, Germany.
- Lekakis, J. & Kousis, M., 2013. “Economic crisis, troika and the environment in Greece”. *South European Society and Politics* 18(3): 305-331.
- Milios, J., 2015 «Austerity Isn't Irrational». *Jacobin – Reason in Revolt*. Διαθέσιμο στο <https://www.jacobinmag.com/2015/06/syriza-greece-austerity-neoliberalism-tsipras/> [Ανάκτηση Σεπτέμβριος, 2015].
- Oliver, D., 2012. «Gold Mining Stocks Are An Increasingly Attractive Opportunity». *Forbes*, 7/2/2012. Διαθέσιμο στο <http://www.forbes.com/sites/realspin/2012/07/02/gold-mining-stocks-are-an-increasingly-attractive-opportunity/>. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Pegg, S., 2006. «Mining and poverty reduction: transforming rhetoric into reality». *Journal of Cleaner Production*, 14 (3–4), 376–387.
- Poulios, D. & Andritsos, T., 2015. “Urban Politics towards a new paradigm? Reflections from the crisis-driven regulatory reforms in Greece”, in Hermann- Henselmann Foundation: *Urban Austerity: Impacts of the Global Financial Crisis on Cities in Europe*, Theater der Zeit, Berlin.
- Reyes, J., 2013. «Pascua lama en la estrategia de barrick gold». Verdeseo. Διαθέσιμο στο <http://verdeseo.cl/2013/12/26/pascua-lama-en-la-estrategia-de-barrick-gold/>. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Sachs, J., D., Warner, A., M., 1995. «Natural resource abundance and economic growth». *Harvard Institute for International Development Discussion Paper*, No. 517a.
- Smith, S., M., Shepherd, D., D., & Dorward, P., T., 2012. «Perspectives on community representation within the Extractive Industries Transparency Initiative: Experiences from south-east Madagascar». *Resources Policy*, 37 (2), 241-250.
- Συντονιστικό φορέων & συλλόγων Σταγείρων-Ακάνθου ενάντια στην εξόρυξη χρυσού, 2013. «soshalkidiki». Διαθέσιμο στο <http://soshalkidiki.wordpress.com/>. [Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2015].
- Urkidi, L., & Walter, M., 2011. «Environmental Justice dimensions in anti-gold mining movements in Latin America». *Geoforum*, 42, 683-695.
- Vourekas, K., 2015. “The emerging forms of urban development in the context of the debt crisis in Greece”, Paper presented at the 7th ICCG conference “Precarious Radicalism on Shifting Grounds: Towards a Politics of Possibility”, 26 – 30 July 2015, Ramallah, Palestine.
- Walker, R., 2001. «California’s debt to Nature: Natural resources and the Golden Road to Capitalist Growth, 1848-1940», *Annals of the Association of American Geographers* 91:1 (2001): 167-99.
- Χατζημυχάλης, Κ., 2014. *Κρίση Χρέους και Υφαρπαγή Γης*, ΚΨΜ, Αθήνα